

Door Henk Jongsma, hoofdauteur Op Niveau tweede fase

Wat is goed Nederlands?

Inleiding

In de februari 2010 laaide weer even de strijd op over de vraag wat nu goed of fout Nederlands is. Zelfs de minister van Onderwijs deed aan die discussie mee. Hij schreef een blog in *nrc.next* onder de titel *Mooi of lelijk maakt niet uit, als taal maar correct is*. Over die opvatting probeerde hij een discussie te voeren met taalwetenschapper Helen de Hoop van de universiteit van Nijmegen in [De wereld draait door](#) op 2 februari, waarin hij stelde: "Hun hebben laat ik mooi niet toe."

Maar wat is correct Nederlands en is de minister degene die dat vaststelt? Taal verandert toch steeds?

In deze lesbrieven bekijk je twee kwesties:

- 'je zal' en 'je kan'
- 'hun hebben'.

'je zal' en 'je kan'

Hans Bennis, hoogleraar Taalvariatie, hield een voordracht over '*Taal in verandering*' in Amsterdam. In *NRC Handelsblad* van 9 februari publiceerde Liesbeth Koenen een kort interview met hem.

Nederlands wordt makkelijker

Zonder dat we er veel erg in hebben, zijn 'je zal' en 'je kan' normaal Nederlands aan het worden. Volgens Hans Bennis (1951) past die verandering in een breder patroon. Hij is hoogleraar Taalvariatie aan de UvA en directeur van het Meertens Instituut voor Nederlandse taal en cultuur.

'Je zult' en 'je kunt' zijn aan het verdwijnen?

Je ziet bij dit soort hulpwerkwoorden een algemeen proces: ze krijgen één vorm voor het enkelvoud. Dus: ik zal, jij zal, hij zal. Net zoals ze er al één voor het meervoud hebben: zullen. Hetzelfde gebeurt bij 'kunnen', en ook bij 'willen': je kan, je wil. Bij 'mogen' is het al zover; 'gij moogt' is verdwenen. Er is weinig verzet tegen, wat opmerkelijk is. Het zijn heel frequente woorden, en zeker als zowel de klinker als de uitgang veranderen – 'kunt' wordt 'kan' – zou je zeggen: dat is heel zichtbaar.

Er is een veel breder principe aan het werk: het buigingsstelsel is aan het vereenvoudigen. Van een taal als het Latijn, waarin je bijvoorbeeld aan de werkwoordsvorm kunt zien wat het onderwerp is, en of het om een toekomstige tijd gaat, zijn we onderweg naar een analytischer taal. Daarin is de volgorde van de woorden belangrijker om een zin te begrijpen, en wordt er minder informatie in één woord opgestapeld. Om wie het gaat, hoef je in het Nederlands niet af te lezen aan de vorm van het werkwoord. Dat kan dus best steeds dezelfde vorm hebben.

Het Nederlands wordt makkelijker?

Niet voor kinderen. Voor hoe die taal leren, maakt het niet uit. Maar voor mensen die Nederlands als tweede taal leren, is het eenvoudiger als de informatie per woord gegroepeerd is. Telkens als we ergens in een afgezonderd dal een nieuwe taal aantreffen, vinden wij die heel moeilijk: die zit altijd vol ingewikkelde verbuigingen. Maar als een taal zich uitbreidt over de wereld of veel tweedetaalsprekers krijgt, zie je hetzelfde type veranderingen.

Overigens is diezelfde ontwikkeling nu ook gaande bij de Nederlandse dialecten, die regiolecten worden. Dus de buitenlanders alle schuld geven, kan niet.

Verandert het Nederlands op het moment heel snel?

Daar zit wel wat in. Maar in Engeland ging het rond 1100 ook heel hard – daar is bij de werkwoorden alleen nog de 's' overgebleven bij de derde persoon enkelvoud. Het Zuid-Afrikaans veranderde twee eeuwen geleden in hoog tempo. Het was Nederlands, maar toen er grote groepen mensen uit onder meer India en Ceylon het land binnenkwamen, is daar gewoon alle buiging verdwenen. Zelfs de verleden tijd kun je niet meer aan het werkwoord aflezen.

Zijn die veranderingen erg?

We willen dat iedereen Nederlands leert. Dan moet je er ook geen bezwaar tegen hebben als dat Nederlands zich zo ontwikkelt dat dat kan. Kijk, de onbewuste schoolmeester in mij registreert ook elke 'zich irriteren aan', maar deze dingen laten zich niet sturen. En er is nog nooit een taal te gronde gegaan aan zoiets als zijn eigen decadentie.

Naar: Liesbeth Koenen, in *NRC Handelsblad*, 9 februari 2010

Opdracht 1

- 1 Bennis heeft het over een algemeen proces.
 - a Geef een korte omschrijving van dat proces.
 - b Geef een voorbeeld van dat proces.
- 2 Dit algemene proces is een onderdeel van een veel groter proces, zegt hij.
 - a Omschrijf (kort) dat grotere proces.
 - b Geef een voorbeeld van dat proces.
- 3 Het Nederlands wordt door dat proces wel en niet makkelijker.
 - a Voor wie wordt het makkelijker?
 - b Voor wie wordt het niet makkelijker?
- 4 De veranderingen gaan snel. Wat zou een reden voor die veranderingen kunnen zijn, volgens Bennis?
- 5 Moeten we die veranderingen volgens Bennis tegenhouden? Waarom wel of waarom niet?
- 6 Bennis stelt dat er weinig verzet tegen deze verandering is, en hij noemt dat opmerkelijk. Waarom verbaast hij zich daarover?

Opdracht 2

Het 'buigingssysteem' is aan het veranderen, zegt Bennis. Dat ga je controleren.

Bekijk de volgende drie tabellen en beantwoord de volgende vragen:

- a Waar treden de veranderingen precies op?
- b Welke veranderingen treden er op?
- c Is er sprake van vereenvoudiging, zoals Bennis stelt?

Tabel A

Het tegenwoordige buigingssysteem voor het werkwoord ziet er zo uit.

	Persoon		Vorm	Opmerking
Enkelvoud	1	ik	woon	Woon jij? Woont u?
	2	jij, u	woont	
	3	hij, zij, het	woont	
Meervoud	1	wij	wonen	Meervoud u: u woont.
	2	jullie	wonen	
	3	zij	wonen	

Tabel B

In het Middelnederlands zag het buigingssysteem er zo uit.

NB De e achter de o was alleen om aan te geven dat het om een lange klinker ging. De uitspraak van 'woen' is dus 'woon'.

	Persoon		Vorm
Enkelvoud	1	ic	woene
	2	du	woens
	3	hi, si, het	woent
Meervoud	1	wi	woenen
	2	ghi	woent
	3	si	woenen

Bron: A. van Loey: Middelnederlandse spraakkunst I. Vormleer. Groningen 1969

Tabel C

Aan de *Nederlandse spraakkunst* door Dr. C.G.N. de Voofs van 1949 kunnen we het volgende overzicht ontleen.

	Persoon		Vorm	Opmerking
Enkelvoud	1	ik	woon	In het Vlaams ook nog 'wone'. In de 16e eeuw vormen met en zonder -e.
	2	jij, u, gij	woont	
	3	hij, zij, het	woont	
Meervoud	1	wij	wonen	Beide vormen komen voor.
	2	jullie, u, gij	wonen, woont	
	3	zij	wonen	

Wonen!

Zo?

Of zo?

Het systeem van het Nederlands, dus de manier waarop onze taal nu wordt gebruikt, wordt beschreven in de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, meestal kortweg de *ANS* genoemd. Die *ANS* vind je ook op internet: <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/>

Daar vind je voor het werkwoord 'kunnen' het volgende overzicht.

INDICATIEF PRESENS

- enkelvoud**
- 1 **ik kan**
 - 2 **je kunt**
kun je
je kan

De gebruikswaarde van 'je kan' is in de verschillende delen van het taalgebied niet hetzelfde. In Nederland geldt 'je kan' doorgaans als informeel.

Betekent 'je' eigenlijk 'men', dan komt de combinatie 'je kan' ook in de standaardtaal voor. In België wordt 'je kan' niet als informeel taalgebruik beschouwd. De combinatie komt vooral in gesproken taal voor.

- 2 **u kunt**
u kan

Geldt in Nederland als informeel, in België daarentegen niet. De combinatie komt vooral in gesproken taal voor.

- 2 **ge kunt**
- 3 **hij kan**

- meervoud**
- 1 **we kunnen**
 - 2 **jullie kunnen**

jullie kunt
Weinig gebruikelijk.

- 2 **u kunt**
u kan

Geldt in Nederland als informeel, in België daarentegen niet. De combinatie komt vooral in gesproken taal voor.

- 2 **ge kunt**
- 3 **ze kunnen**

'Kannen'?

En voor 'zullen' vind je er dit overzicht.

INDICATIEF PRESENS

enkelvoud	1	ik zal	meervoud	1	we zullen
	2	je zult		2	jullie zullen
		zul je			
		je zal De combinatie geldt in Nederland als informeel, maar als 'je' eigenlijk 'men' betekent, wordt 'je zal' ook in de standaardtaal gebruikt. In België daarentegen is de combinatie 'je zal', die vooral in gesproken taal voorkomt, niet informeel.			jullie zult Weinig gebruikelijk.
	2	u zult		2	u zult
		u zal Geldt in Nederland als informeel taalgebruik; in België niet.			u zal Geldt in Nederland als informeel taalgebruik; in België niet.
	2	ge zult		2	ge zult
	3	hij zal		3	ze zullen

Opdracht 3

Bekijk de bovenstaande overzichten en beantwoord de volgende vragen.

- Een aantal van deze vormen zijn al niet meer echt gebruikelijk. Welke zijn dat?
- Welke van deze vormen zullen volgens Hans Bennis in de komende tijd verdwijnen?
- Welke vormen gebruik jij zelf nooit?

Opdracht 4

In de tekst wordt gesproken over het Engels en het Afrikaans waarin de buiging al veel vroeger eenvoudiger werd. Maak voor beide talen een schema zoals in tabel A: de buiging van het werkwoord zoals dat nu gedaan wordt. Gebruik in beide gevallen het werkwoord *wonen*.

In 2001 verscheen een mooi boek van Jelle de Vries: *Onze Nederlandse spreektaal* (SDU Uitgevers, Den Haag). Daarin bespreekt hij ook het gebruik van 'kunt' en 'kan' (bladzijde 330).

In 'kun je' en 'jij kunt' gebruiken we een regelmatig op de infinitief aansluitende persoonsvorm, maar ook hier is 'kan' niet alleen op z'n plaats, maar soms zelfs de enige mogelijkheid. In de hier volgende voorbeeldparen werkt 'kunt' hier en daar ongrammaticaal.

Kun jij schaken?
Kan jij schaken?

Ik hoop dat je d'r wat mee kunt.
Ik hoop dat je d'r wat mee kan.

Doe wat je niet laten kunt.
Doe wat je niet laten kan.

*Verrek, jij KUNT helemaal niet dansen!
Verrek, jij KAN helemaal niet dansen!

*Weet je wat JIJ kunt? *Jij kunt barsten!
Weet je wat JIJ kan? Jij kan barsten!

*Jij kunt ze allemaal aan.
Jij kan ze allemaal aan.

Voorafgaand aan 'u' lijkt 'kan' zich in standaardtaal nog niet op zijn gemak te voelen. 'Kunt' doet het hier uitstekend. 'Kunt' kan natuurlijk ook op 'u' volgen, maar wil dan nogal eens plaatsmaken voor 'kan'. In het laatste voorbeeldpaar is dat zelfs de enige mogelijkheid. Vergelijk de volgende zinnen maar eens.

Kunt u schaken?
*Kan u schaken?

U kunt goed schaken, heb ik gehoord.
En u kan goed dammen, zeggen ze.

*U kunt me wat!
U kan me wat!

Opdracht 5

- De zinnetjes met een * zijn volgens Jelle de Vries ongrammaticaal, dus eigenlijk fout. Ben je dat met hem eens? In welke zinnen is volgens jou 'kan' of 'kunt' niet correct gebruikt?
- Doe een onderzoekje. Leg deze zinnen aan tien verschillende mensen voor en vraag hen wat wel en niet correct Nederlands is. Zorg ervoor dat je mensen van uiteenlopende leeftijden vraagt.
- Vergelijk de uitkomsten van jouw onderzoekje met die van een aantal medeleerlingen. Kun je samen conclusies trekken over 'goed' en 'fout' Nederlands?

'hun hebben'

Veel mensen zeggen niet 'zij hebben', maar 'hun hebben'.
Jelle de Vries (*Onze Nederlandse spreektaal*, SDU Uitgevers, 2001) schreef al:

Er zijn 'zij-zeggars' en 'hun-zeggars'. De eersten praten van huis uit als in het eerste voorbeeldpaar, de anderen hebben thuis geleerd dat het tweede op correct taalgebruik berust.

Zij zijn 't daar niet mee eens.
Hun zijn 't daar niet mee eens.

Denk je dat zij ook mee willen?
Denk je dat hun ook mee willen?

Dit 'hun', in diverse talen een normale onderwerpsvorm, wordt zo vaak gebruikt in een context van standaardtaal, dat we het eigenlijk zouden moeten accepteren als een nevenvorm naast 'zij', al zullen 'zij-zeggars' het voor geen prijs in hun repertoire opnemen.

Een viertal wetenschappers van de universiteit van Nijmegen denkt te weten waarom zoveel mensen 'hun' gebruiken. Dat leverde het volgende bericht op.

Tekst 1

Hun blijven 'hun' zeggen

Datum bericht: 3 februari 2010

'Hun' als onderwerp gaat nooit meer verloren. Nijmeegse taalwetenschappers begrijpen dat wel: je kunt er heel efficiënt mee aanduiden dat je het over personen hebt.

'Hun gebruikten de luit of een ander instrument' – menigeen leest het en huivert. 'Hun' als onderwerp is volgens de regels van de Algemene Nederlandse Spraakkunst fout. Maar het gebruik ervan neemt wel hand over hand toe. En dat terwijl er een correct alternatief is, namelijk 'zij' of 'ze'.

In één klap duidelijk: hun leven!

Het succes van 'hun' als onderwerp is te verklaren, menen Geertje van Bergen, Wessel Stoop, Jorrig Vogels en Helen de Hoop, allen taalwetenschappers aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zij leggen op zaterdag 6 februari uit *Waarom 'hun' nog steeds 'hun' zeggen* in hun gelijknamige lezing op de Taalkunde-in-Nederland-dag in Utrecht. Het gebruik van 'hun' als onderwerp is, aldus de Nijmeegse taalwetenschappers, eigenlijk heel slim en efficiënt. Want je drukt er in één klap mee uit dat je het over levende wezens hebt. 'Zij' en 'ze' kunnen ook naar niet-levende zaken verwijzen. Er zijn dus situaties denkbaar waarin dat tot begripsverwarring kan leiden. Bijvoorbeeld: 'ze liggen op bed' kan over mensen of lakens gaan; 'hun liggen op bed' kan enkel over mensen gaan.

Goede verstaanders

Niet alleen de 'hun'-gebruikers voelen dat ze mensen bedoelen als ze 'hun' als onderwerp gebruiken, ook voor de verstaander is de boodschap duidelijk. Neem een zin als 'Hun hangen aan de kapstok' – de lezer zal hier al gauw vermoeden dat naar mensen wordt verwezen, ook al is dat in de context nog zo onlogisch.

'Hun' in plaats van 'hullie'

Overigens werd het gebruik van 'hun' als onderwerp al in 1911 opgetekend. Dienstbodes in de steden zouden ermee begonnen zijn: voor hen was 'hun' een vervanging voor het nog volksere 'hullie'.

http://www.ru.nl/actueel/nieuws/item_757996/hun_blijven_hun/

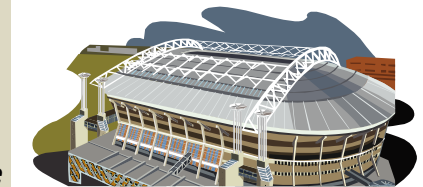
Opdracht 6

- Waarom is het volgens deze wetenschappers zo handig om 'hun' te gebruiken in plaats van 'zij'?
- Welk mogelijk misverstand kan hiermee worden voorkomen?
- Eigenlijk kennen we allemaal al dat gebruik van 'hun', ook al gebruiken we het woord zelf niet zo. Met welk voorbeeld leggen de wetenschappers dat uit?
- Waar staat in het bericht dat de vier wetenschappers dit gebruik van 'hun' als correct Nederlands zien?

Een van de reacties op dit bericht kwam van Ronald Plasterk, de minister van Onderwijs, in *nrc.next*.

Tekst 2

1) Stel dat we tweeduizend jaar geleden leefden, dan was Johan Cruyff natuurlijk ook een topsporter geweest. Dan was hij ook de Arena binnengelopen. En dan had hij zich ook tot de tribune gewend en dan had hij gezegd: 'Hun wie sterven gaan, groeten u.'

2) Om dat 'hun' is wat te doen doordat enkele neerlandici betogen dat het zo fout nog niet is. Gisteren schreef de neerlandicus Julius Althuisius in *nrc.next*: *Er is geen gezag in de taal. Taal ontwikkelt zich.*

Dat tweede is wel waar, het eerste niet. Er is wél gezag. De Nederlandse taal wordt beheerd door de Nederlandse Taalunie, waarvan ondergetekende voorzitter is. Die Unie bepaalt wat correct Nederlands is. En 'hun groeten u' is geen correct Nederlands. Inderdaad, daar hoeft niemand zich iets van aan te trekken; 'hun groeten' is niet strafbaar. Maar fout is het wel.

3) Hoe belangrijk is het of iets goed Nederlands is? Dat bepaalt niet de Nederlandse Taalunie, dat bepalen de gebruikers van de taal. Die blijken er in groten getale zeer aan te hechten dat ze zoveel mogelijk correct Nederlands gebruiken. 'De huidige grammatica is een rommeltje, zeker voor de mensen die Nederlands als tweede taal moeten leren', weet Althuisius. Moeilijk is het vast, zoals elke vreemde taal moeilijk is. Maar dat is geen reden om de taal te veranderen; bovendien slaagt dat soort veranderingen nooit. Elke paar jaar zijn er weer goedbedoelende taalkundigen die via 'vereenvoudigingen' de taal logischer willen maken, en altijd met het argument dat ze daardoor geschikter zou worden voor immigranten en mensen uit lage sociale milieus. En door dat soort strapatsen weet je als Nederlandse taalgebruiker nu niet meer of het pannenkoek of pannekoek is. De taal is niet honderd procent logisch, maar ze is zoals ze is, en ze valt te leren. En naarmate er minder aan veranderd wordt, gaat dat beter.

4) 'Vroeger vonden we "u loopt" lelijk', zegt de neerlandicus, ter illustratie dat taal evolueert. Het gaat mij niet om mooi of lelijk, het gaat erom of het correct is. Mensen die 'hun' gebruiken voor de eerste persoon, weten ook wel dat ze op school hebben geleerd dat het eigenlijk 'zij' is, maar ze negeren dat. Die vrijheid is ook een waarde van de taal. Er is een correcte taal, en het staat mensen vrij om daarvan af te wijken. Die verschillen zijn vaak regionaal of sociaal bepaald. Daar is niets mis mee.

5) Taal evolueert. Zo zijn leenwoorden van alle tijden. Ik download, hij downloadt, wij hebben gedownload. Dan moet je bedenken hoe je dat spelt, en daarom actualiseert de Taalunie elke paar jaar de spelling. Maar zo lang ik er zit, zal elke poging van neerlandici om de taal te 'vereenvoudigen' of 'logischer' te maken, door mij worden tegengehouden. En die mensen voor wie Nederlands een tweede taal is? Die hebben er recht op te kunnen leren wat goed Nederlands is, en ze willen zelf graag dat ook hun kinderen het goed leren. Die willen juist gezag in de taal. Dat gaat niet vanzelf, dat vraagt om voortdurende zorg en aandacht, vooral in het onderwijs. Ik ben daarom blij met die duizenden leerkrachten die elke dag weer uitleggen wat goed en niet goed Nederlands is. 'De man wie de bal hept'; ik hoop dat onze cultuurfilosoof Johan Cruyff het altijd zo blijft zeggen, maar goed Nederlands is het niet.

<http://www.nrcnext.nl/blog/2010/02/09/plasterk-mooi-of-lelijk-maakt-niet-uit-als-taal-maar-correct-is/>

Opdracht 7

- a Enkele neerlandici beweren dat 'hun hebben' zo fout nog niet is, schrijft Plasterk. Blijkt dat ook uit tekst 1?
- b Wie maakt volgens Plasterk uit wat goed en wat fout Nederlands is?
- c De eerste zin van de derde alinea lijkt in tegenspraak te zijn met wat Plasterk in de tweede alinea beweert. Leg dat eens uit.
- d Uit welke zin blijkt dat Plasterk eigenlijk tegen elke verandering in de taal lijkt te zijn?
- e Toch blijkt uit alinea 5 iets anders. Leg dat ook eens uit.
- f Waar is Plasterk blijkens deze blog dan wel precies tegen?
- g Naar aanleiding van dit artikel werd Plasterk ervan beschuldigd een soort taalpolitie te willen instellen. Kun je daarvoor bewijzen uit dit artikel aanvoeren?
- h Plasterk gooit veel aspecten van de taal op een hoop. Hij heeft het over spelling, over leenwoorden en over grammatica.
- Welk voorbeeld van hem hoort bij het aspect leenwoorden?
 - Welk voorbeeld hoort bij spelling?
 - Welk voorbeeld hoort bij grammatica?
- i Wil Plasterk helemaal niets aan de taal veranderd zien? Leg je antwoord uit.
- j Het gaat niet om mooi of lelijk, het gaat om goed en fout, schrijft Plasterk. Wat zeggen de taalkundigen?
- Is dat wat betreft 'hun hebben' een juiste tegenstelling?
 - Is dat wat betreft 'je zal' en 'je kan' een correcte tegenstelling?

Een (deel van de) reactie van de Taalprof (iemand die taaladviezen e.d. geeft op <http://taalprof.web-log.nl>):

Tekst 3

Dat de minister als elke taalgebruiker een mening heeft over wat mooi of lelijk, of zelfs correct of incorrect is, dat zal niemand hem kwalijk nemen. Maar in zijn column wijst hij op de rol van de Taalunie als beheerder van de Nederlandse taal. De Taalunie bepaalt volgens de minister wat correct of incorrect is. Blijkbaar niet alleen wat de spelling betreft, maar ook in grammaticaal opzicht. We moeten dus de taaladviesbank van de Taalunie meer beschouwen als een taalregelbank dan als vrijblijvende adviezen. Getuigt deze bewering al niet van een genuanceerde visie op de rol van de Taalunie, vanaf dit punt gaat het echt mis. Ik citeer maar even een hele alinea, want het is te veel onzin om er iets uit te pikken:

Elke paar jaar zijn er weer goedbedoelende taalkundigen die via 'vereenvoudigingen' de taal logischer willen maken, en altijd met het argument dat ze daardoor geschikter zou worden voor immigranten en mensen uit lage sociale milieus. En door dat soort strapatsen weet je als Nederlandse taalgebruiker nu niet meer of het pannenkoek of pannekoek is. De taal is niet honderd procent logisch, maar ze is zoals ze is, en ze valt te leren. En naarmate er minder aan veranderd wordt, gaat dat beter.

Die 'vereenvoudigingen' van 'goedbedoelende taalkundigen', dat gaat vast over de taalkundigen die door de minister zelf zijn aangesteld om de spelling aan te passen. Er zijn inderdaad regelmatig voorstellen voor spellingvereenvoudiging, en lang niet altijd van taalkundigen (vaker niet dan wel), maar ik heb nog nooit een taalkundige gehoord die voorstelde om de grammatica te vereenvoudigen. De minister veegt hier gemakshalve spelling en grammatica op een hoop, iets wat veel mensen doen, maar de Taalunie (en taalkundigen) nou juist niet.

En dan krijgen die taalkundigen ook nog eens de schuld van de spellingonzekerheid in de kwestie pannenkoek/pannekoek, terwijl die natuurlijk eerder het gevolg is van een door de minister (via de Taalunie) georganiseerde spellingwijziging. Nou ja, die spellingonzekerheid was er natuurlijk altijd al, maar de onzekerheid is aangewakkerd door de discussie die ontstond naar aanleiding van de wijzigingsvoorstellen. Zo wentelt de minister zijn eigen politieke verantwoordelijkheid handig af op de wetenschappers.

Had die spellingverandering dan niet getekend of draai hem terug, zou ik zeggen. Als je net hebt beweerd dat de Taalunie de bevoegde instantie is voor de regels, jammer dan niet over 'strapatsen' van onbevoegden, want die hebben dus niets te vertellen.

<http://taalprof.web-log.nl/taalprof/2010/02/plasterk-is-een.html#label238>

Opdracht 8

De minister valt in zijn eigen mes, zegt de taalprof, want juist de veranderingen waar hij zo tegen is, vallen onder zijn bevoegdheid, en die had hij dus kunnen tegenhouden.

- Over welke verandering(en) gaat het dan?
- Hoe had hij die dan kunnen tegenhouden?
- Wat vindt de taalprof van die veranderingen die de minister had kunnen tegenhouden? Geef een korte toelichting bij je antwoord.

In *Trouw* van zaterdag 13 februari ging Jaap de Berg ook op de kwestie in. Hij schreef onder andere het volgende.

Tekst 4

Is 'hun liggen al op bed' eigenlijk beter Nederlands dan 'ze liggen al op bed'? Een Nijmeegse hoogleraar meent van wel, omdat het gebruik van 'hun' efficiënter is. Je weet dan immers meteen dat er mensen op bed liggen. Vervang je 'hun' door 'ze', dan zouden ook dingen - lakens of dekens - bedoeld kunnen zijn.

Het is de vraag of hier niet een schijnprobleem wordt aangeroerd. Het Nederlands

wemelt van dubbelzinnige woorden. Iedereen kan met - pakweg - 'bevallen', 'geboeid', 'gok', 'pad' en 'oppassen' zinnnetjes vormen die voor meer dan een uitleg vatbaar zijn. Maar vrijwel altijd reikt de context de juiste betekenis aan. Dat geldt ook voor het persoonlijk voornaamwoord 'ze'.

Wel is het waar dat de opmars van 'hun', ten nadele van 'ze', lijkt te passen in de ontwikkeling van onze

taal. Vormen als ik/mij, wij/ons en ze/hun zijn ontstaan in een tijd dat de vorm van het persoonlijke voornaamwoord bepaalde wat de functie ervan in een zin was: onderwerp, lijdend voorwerp, enzovoort. Ook zelfstandige naamwoorden bijvoorbeeld, hadden meer dan een gedaante. Ze veranderden van (naamvals)uitgang om hun functie aan te geven. Dat systeem is goeddeels vereenvoudigd. Van de naamvallen rest nog maar weinig. Niet de vorm van een woord, maar de positie ervan in de zin bepaalt of het onderwerp is of iets anders. Strikt nodig zijn daarom duo's als ze/hun, wij/ons niet meer. We zouden met één vorm kunnen volstaan: met 'hun' bijvoorbeeld, en met 'ons' - zoals in het Zeeuws (ons bin zunig) en het Zuid-Afrikaans.

Tegen deze achtergrond sluiten taalkundigen niet uit dat 'hun' als onderwerp op den duur algemeen geaccepteerd wordt.

Naar: Jaap de Berg, in *Trouw*, 13 februari 2010

Opdracht 9

- Welk inhoudelijk argument heeft De Berg tegen de theorie van de Nijmeegse taalkundigen?
- De Berg heeft het over 'dubbelzinnige' woorden. Hoe noemen taalkundigen dat soort woorden?
- Met 'bevallen', 'geboeid', 'gok', 'pad' en 'oppassen' kan iedereen zonder probleem zinnnetjes vormen die voor meer dan een uitleg vatbaar zijn, schrijft Jaap de Berg. Maak met elk woord twee zinnnetjes, waarin het woord een andere betekenis heeft.
- De schrijver signaleert wel een trend. Welke trend is dat?
- Jaap de Berg doet een voorzichtige voorspelling. Welke voorspelling is dat?

In hun prachtige boek *Het verhaal van het Nederlands. Een geschiedenis van twaalf eeuwen* (uitgeverij Bert Bakker, 2009) schrijven Nicoline van der Sijs en Roland Willekens in hoofdstuk 14 (*De toekomst van het Nederlands*) het volgende:

Tekst 5

Ook veelgebruikte constructies die bij een deel van de taalgebruikers grote afkeer opwekken, zoals 'hun zeggen' of 'groter als', worden opgenomen in de naslagwerken. Voorlopig wordt aan deze constructies de status van standaardtaal onthouden (Van Dale noemt bijvoorbeeld *hun hebben dat niet geweten* 'volkstaal'), maar dat kan niet worden volgehouden wanneer ze maar vaak genoeg en lang genoeg door voldoende mensen gebruikt worden. 'Taalnormen worden namelijk niet door enkele taalkundigen bepaald, zoals veel mensen denken, maar door de taalgemeenschap als geheel', aldus een van de redacteurs van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Veel taalgebruikers zijn erg ongelukkig over een dergelijk rekkelijk standpunt. Zij verlangen terug naar de tijden dat taalkundigen woorden of constructies ferm als 'goed' dan wel 'fout' bestempelden.

Opdracht 10

Wie bepaalt nu eigenlijk wat goed en wat fout is als het om de taal gaat? Wat vind jij?

- Moeten er regels zijn?
- Voor alles wat de taal betreft of alleen voor bepaalde aspecten?
- En waarom zouden er regels moeten zijn?
- Zijn er ook regels die nu gelden, die kunnen worden afgeschaft? Welke zijn dat dan?

Schrijf een betoog van minimaal 300 en maximaal 500 woorden over deze kwestie. Je hoeft niet per se alle deelvragen te beantwoorden.